

Praca z uczniem z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim

Dostosowanie wymagań edukacyjnych w kontekście przedmiotowym

mgr Joanna Bukowska-Golak
Pedagog specjalny

DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH - przedmioty

Nauczyciel, który podejmuje pracę z uczniem z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim powinien znać przebieg i charakterystykę rozwoju ucznia na poprzednich etapach edukacyjnych. Ważne jest, aby zapewnić uczniowi możliwość powracania do pewnych treści, by utrwaląc wiadomości szczególnie istotne w dalszym kształceniu i w życiu codziennym.

1. Przedmioty matematyczno-przyrodnicze

Z uwagi na ograniczone możliwości poznawcze uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, istnieje konieczność szczególnego dostosowania procedur realizacji podstawy programowej szczególnie w dwóch obszarach: edukacji przyrodniczej i edukacji matematycznej. Wiąże się to z trudnościami, jakie ci uczniowie przejawiają w zakresie złożonych strategii poznawczych, abstrakcyjnego myślenia, analizowania i wnioskowania. Nauczyciel powinien stosować takie strategie pomocy uczniowi, które umożliwią mu zrozumienie istoty zadania lub zagadnienia. Służyć temu mogą odpowiednie metody pracy (problemowa, zadawania pytań, praktycznego działania czy oparta na przeżywaniu), środki dydaktyczne (modele, filmy, plansze, interaktywne wizualizacje itp.) oraz formy organizacyjne (zwłaszcza praca w grupach). W obszarze edukacji matematyczno-przyrodniczej istotną rolę spełniają eksperymenty i doświadczenia, które w edukacji uczniów z NI pełnią szczególną rolę. Dają możliwość odkrywania związków między zjawiskami, kształtują postawę poszukującą oraz pozwalają rozwijać podstawowe procesy psychiczne, a głównie myślenie logiczne.

W przypadku uczniów z NI w stopniu lekkim dostosowanie treści w tym zakresie dotyczy posługiwania się wykresami i tabelami. Nauczyciel (w miarę możliwości i potrzeb ucznia) powinien stosować ułatwienia typu: wykonaj według wzoru, uzupełnij fragment, odszukaj błąd itp. Treści z zakresu geometrii wykorzystujące rysunek, szkic konstrukcje mogą być realizowane z użyciem szablonów, a obliczanie pól z uwzględnieniem gotowych rysunków pomocniczych. Niektórzy uczniowie z NI w stopniu lekkim mogą mieć problemy z zamianą jednostek miar lub stosowaniem narzędzi pomiarowych. W tym zakresie ważne jest np. realizowanie zajęć praktycznych w terenie. Rozumowanie matematyczne (wyciąganie wniosków z przesłanek) i układanie równań do rozwiązywanych zadań tekstowych należy wspomagać materiałami graficznymi. Ważne jest również systematyczne sprawdzanie stopnia rozumienia treści poleceń, treści zadań i kierowanie aktywnością ucznia.

2. Przedmioty humanistyczne

W przypadku ucznia z NI w stopniu lekkim, realizacja podstawy programowej w obszarze humanistycznym skupia się na dalszym rozwijaniu sprawności językowych, a w tym kształtowaniu złożonych struktur gramatycznych oraz budowaniu dłuższych wypowiedzi powiązanych w logiczną całość. Wielu uczniów ma trudności z przenoszeniem znanych i wyuczonych form wypowiedzi do sytuacji życia codziennego. Z trudem radzą sobie z wyjaśnianiem i opisywaniem. Jednym z ważniejszych zadań nauczyciela w tym obszarze jest praca nad spójnością wypowiedzi uczniów i rozwojem ich słownika oraz kształtowaniem

umiejętności argumentowania, prowadzenia rozmowy. Analiza i interpretacja tekstów kultury jest dla uczniów z NI w stopniu lekkim szczególnie trudna, ponieważ wymaga rozumienia perspektywy drugiej osoby. W sensie rozwoju poznawczego jest tym przekroczenie poziomu dziecięcego egocentryzmu oraz empatyczna umiejętność spojrzenia z zewnątrz. Te zdolności poznawcze z trudem rozwijają się u uczniów z NI w stopniu lekkim. Sprawności te można kształcić poprzez np. specjalne ćwiczenia przyjmowania cudzej perspektywy. Należy mieć na uwadze, że praca z tekstami źródłowymi musi odbywać się przy dużym wsparciu nauczyciela i z zastosowaniem pewnych ułatwień, np.: map myślowych, inscenizacji, filmów, zastępników wizualnych, schematów, porównań itp.

Ze względu na trudności w zakresie czytania, na każdym etapie edukacyjnym i w stosunku do wszystkich przedmiotów szkolnych nauczyciele powinni zwracać uwagę na dobór tekstów. Wybór tekstów prozy lub wierszy przeznaczonych do nauki na pamięć powinien uwzględniać zainteresowania uczniów, ładunek emocjonalny i dialogi. Fragmenty opisów powinny być wizualizowane. Ten rodzaj modyfikacji sprzyja zrozumieniu tekstu i doskonaleniu samej techniki czytania. W zakresie pisania mogą wystąpić trudności z zastosowaniem w praktyce słownictwa, wyuczonych reguł ortograficznych i gramatycznych. W związku z tym nauczyciel może ograniczyć liczbę terminów/pojęć koniecznych do zapamiętania na rzecz ich zastosowania, a więc uznać, że treści programowe w tym zakresie zostały zrealizowane, gdy uczeń wie, jak je użyć w praktyce lub wie, jak je odnaleźć (w słownikach, skryptach, książkach). Ważne jest również wizualne wskazywanie (podpowiedzi) pewnych schematów pisemnych wypowiedzi. Istotny jest także wybór tych rodzajów wypowiedzi pisemnych, które dla ucznia mają walor praktyczny, a zrezygnowanie z tych, które są wyrazem twórczej aktywności. W zakresie wypowiedzi ustnych modyfikacja może dotyczyć tematyki wypowiedzi. Powinna być ona związana z najbliższym środowiskiem ucznia i być wspierana planem wypowiedzi lub symbolicznej wizualizacji zdarzeń.

3. Historia

Uczniowie z NI w stopniu lekkim mogą mieć trudności z zapamiętaniem faktów historycznych i określaniu ich związków przyczynowo- skutkowych. Dlatego też w nauczaniu historii konieczne jest systematyczne powtarzanie i utrwalanie wiedzy. Uczniowie z NI w stopniu lekkim często nie posiadają umiejętności skutecznego zapamiętywania. Dlatego tak ważna jest rola nauczyciela, który doskonali umiejętności uczniów w zakresie technik zapamiętywania. W celu uatrakcyjnienia tego procesu należy prezentować i powtarzać wiedzę w różnych kontekstach, formach oraz z wykorzystaniem różnych środków dydaktycznych. W pracy z uczniem upośledzonym umysłowo w stopniu lekkim, realizacja podstawy programowej w tym zakresie wymaga od nauczycieli ograniczenia się do najważniejszych aspektów omawianego zagadnienia historycznego, bazowania na pamięci mechanicznej ucznia, dzielenia treści na małe kroki oraz podejmowania dodatkowych działań wizualizujących treści. Nauczyciel historii musi być szczególnie wyczulony na to, żeby nauka tego przedmiotu nie ograniczyła się jedynie do poznawania pojedynczych zdarzeń nie umiejscowionych w rzeczywistości historycznej. Dlatego powinien wybierać treści, które w sposób wyrazisty i przejrzysty tworzą pewną całość logiczną i chronologiczną, rezygnując z rozbudowanych wątków pobocznych. Również terminologia powinna być okrojona do

minimum. Samodzielna praca z tekstem źródłowym powinna dotyczyć tylko fragmentów tekstu lub ich uproszczonej wersji. Mogą także wystąpić problemy z zastosowaniem konkretnych dat wydarzeń historycznych i zapisów cyfr w datach. W tym przypadku, poza wyborem najważniejszych i najbardziej charakterystycznych zdarzeń i dat, nauczyciel powinien stosować ćwiczenia typu: zapisy z lukami, łączenie obrazów lub fragmentów tekstu z datami, tworzenie zeszytów teczek przeznaczonych tylko dla danej epoki historycznej.

4. Wiedza o społeczeństwie

Ten obszar tematyczny jest szczególnie trudny do opanowania dla uczniów z NI w stopniu lekkim. Ograniczone możliwości samodzielnego rozumienia wydarzeń i uczestniczenia w rozmowach osób dorosłych na tematy społeczno-polityczne powodują, iż jest to wiedza bardzo odległa od zainteresowań i potrzeb tej grupy uczniów. W tym przypadku wszystkie treści powinny być modyfikowane pod kątem łączenia i odwoływania się do przykładów i dokonywania analizy informacji zawartych w środkach masowego przekazu. Nacisk należy również położyć na samodzielne gromadzenie informacji i jej interpretowanie w formie dyskusji.

5. Język obcy nowożytny

U uczniów z NI w stopniu lekkim występują problemy z zastosowaniem w praktyce słownictwa oraz wyuczonych reguł ortograficznych i gramatycznych, a także trudności w nauce na pamięć wierszy, piosenek, dialogów. Dostosowanie treści w tym zakresie dotyczy przede wszystkim ograniczenia materiału teoretycznego na rzecz doświadczenia jak największej ilości sytuacji komunikacyjnych w kontekście ich praktycznego zastosowania. Ważne jest również dostosowanie tempa pracy oraz wielozmysłowe poznawanie treści.

6. Fizyka/chemia

Największym problemem w realizacji powyższych treści są trudności z myśleniem przyczynowo- skutkowym. Dostosowania w tym zakresie w stosunku do uczniów z NI w stopniu lekkim powinno dotyczyć doboru reprezentatywnych dla przedmiotu treści, które uczeń będzie w stanie tylko zapamiętać. Nadrzędną regułą pracy powinien być pokaz lub prowadzenie doświadczeń, obserwacji i eksperymentów. Należy mieć świadomość, że wykorzystywane wzory będą częściej zapamiętywane mechanicznie, a nie ze zrozumieniem. Dostosowania w zakresie zapisu wzorów fizycznych i chemicznych, uzupełniania tabel, wykonywania rysunków pomocniczych mają ten sam charakter, jak w edukacji matematycznej. Istotnym dostosowaniem w realizacji treści tych przedmiotów jest możliwość wydłużenia czasu realizacji wybranych zagadnień.

7. Geografia

Największe trudności w zakresie omawianego przedmiotu występują podczas realizacji treści z wykorzystaniem map – korzystanie z mapy ściennej i mapy w atlasie, różne rodzaje map (administracyjne/fizyczne), odczytywanie z nich informacji, kierunków głównych i pośrednich. Nawet odczytywanie nazw pisanych różną wielkością czcionki, rozstrzelonym

drukiem czy umieszczanych wzdłuż rzek, jezior czy pasm górskich, mogą sprawić duże problemy uczniom z NI w stopniu lekkim. Dostosowanie powinno dotyczyć szczególnego skupienia się na najistotniejszych treściach, ważnych z punktu widzenia umiejętności praktycznych.

8. Przyroda/biologia

Dostosowanie treści przyrodniczych w pracy z grupą uczniów z NI w stopniu lekkim należy skupić na działaniach w zakresie prowadzenia wszelkiego rodzaju obserwacji, eksperymentów i doświadczeń. Uczeń powinien być wdrażany do samodzielnego prowadzenia tych aktywności, a wnioskowanie powinien przeprowadzać we wsparciu z nauczycielem lub grupą. Jedną z form dostosowania treści do możliwości tej grupy uczniów jest stosowanie rozbudowanego materiału graficznego – plansz, schematów, rysunków, modeli.

9. Zajęcia techniczne

Dla ucznia z NI w stopniu lekkim problemem może być realizacja wymagania: Opracowuje pomysły (konceptje) rozwiązań typowych i problemów technicznych pojawiających się w projektowaniu modeli. W tym przypadku nauczyciel musi zadbać o to, aby uczniowie mogli obserwować przykładowe rozwiązania lub stwarzać okazje do wspólnej pracy w grupie. W wielu przypadkach dostosowanie będzie dotyczyło powielania gotowych schematów.

10. Zajęcia komputerowe/informatyka

Podczas zajęć komputerowych w przypadku uczniów z niepełnosprawnością intelektualną należy zwrócić szczególną uwagę na nabywanie przez nich praktycznych umiejętności posługiwania się technologią informatyczną i wykonywania czynności zgodnie z poleceniami.

11. Muzyka/plastyka

Indywidualizacja oddziaływań edukacyjnych w obszarze tych przedmiotów powinna uwzględniać bardzo zróżnicowane możliwości uczniów. Dostosowanie powinno dotyczyć głównie zastępowania jednych predyspozycji innymi, np.: wymóg zaśpiewania utworu można zastąpić wymogiem wyrecytowania słów; uczeń, który nie jest w stanie grać na instrumentach może podejmować się akompaniowania na instrumencie łatwiejszym lub rozpoznawania instrumentów. Uczeń, który nie osiąga efektów w zakresie rysunku może go uzupełniać lub składać z fragmentów itp.

12. Wychowanie fizyczne

Demonstrując różne ćwiczenia ruchowe nauczyciel przede wszystkim musi zadbać o to, aby uczniowie NI w stopniu lekkim rozumieli instrukcje wykonania danych ćwiczeń. Szczególną uwagę powinien poświęcić promocji zdrowia i wskazaniu sposobu wykorzystania zdobytych umiejętności w organizacji wolnego czasu.

Opracowała: mgr Joanna Bukowska-Golak – pedagog specjalny